

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (peti senat)

z dne 3. maja 2012*

„Socialna politika — Direktiva 2003/88/ES — Delovne razmere — Organizacija delovnega časa — Pravica do plačanega letnega dopusta — Denarno nadomestilo v primeru bolezni — Uradniki (gasilci)“

V zadevi C-337/10,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Verwaltungsgericht Frankfurt am Main (Nemčija) z odločbo z dne 25. junija 2010, ki je prispela na Sodišče 7. julija 2010, v postopku

Georg Neidel

proti

Stadt Frankfurt am Main,

SODIŠČE (peti senat),

v sestavi M. Safjan, predsednik senata, E. Levits (poročevalec) in A. Borg Barthet, sodnika,

generalna pravobranilka: V. Trstenjak,

sodna tajnica: A. Impellizzeri, administratorica,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 8. marca 2012,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za Georga Neidela K. Schmidt-Strunk, odvetnik,
- za nemško vlado J. Möller, zastopnik,
- za dansko vlado C. Vang, zastopnik,
- za italijansko vlado G. Palmieri, zastopnica, skupaj z M. Russo, avvocato dello Stato,
- za avstrijsko vlado C. Pesendorfer, zastopnica,
- za vlado Združenega kraljestva S. Ossowski, zastopnik,
- za Evropsko komisijo V. Kreuschitz in M. van Beek, zastopnika,

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalne pravobranilke, da bo v zadevi razsojeno brez sklepnih predlogov,

izreka naslednjo

* Jezik postopka: nemščina.

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 7 Direktive 2003/88/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. novembra 2003 o določenih vidikih organizacije delovnega časa (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 5, zvezek 4, str. 381).
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med G. Neidelom in njegovim nekdanjim delodajalcem, Stadt Frankfurt am Main (mesto Frankfurt na Majni), zaradi pravice prvega do denarnega nadomestila za neizrabljen plačani letni dopust ob upokojitvi.

Pravni okvir

Ureditev Unije

- 3 Člen 1 Direktive 2003/88 z naslovom „Namen in področje uporabe“ določa:

„1. Ta direktiva določa minimalne varnostne in zdravstvene zahteve pri organizaciji delovnega časa.

2. Ta direktiva se nanaša na:

a) minimalni čas [...] letnega dopusta [...]

[...]

3. Ta direktiva se uporablja za vse sektorje dejavnosti, tako javne kot zasebne, v skladu s členom 2 Direktive [Sveta] 89/391/EGS [z dne 12. junija 1989 o uvajanju ukrepov za spodbujanje izboljšav varnosti in zdravja delavcev pri delu (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 5, zvezek 1, str. 349)], brez vpliva na člene 14, 17, 18 in 19 te direktive.

[...]“
- 4 Člen 7 Direktive 2003/88 z naslovom „Letni dopust“ določa:

„1. Države članice sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi vsakemu delavcu zagotovijo pravico do plačanega letnega dopusta najmanj štirih tednov, v skladu s pogoji za upravičenost in dodelitev letnega dopusta, ki jih določa nacionalna zakonodaja in/ali praksa.

2. Minimalnega letnega dopusta ni mogoče nadomestiti z denarnim nadomestilom, razen v primeru prenehanja delovnega razmerja.“
- 5 Člen 15 te direktive z naslovom „Ugodnejše določbe“ določa:

„Ta direktiva ne vpliva na pravico držav članic, da uporabljajo ali uvajajo zakone, podzakonske ali upravne akte, ki so ugodnejši za varovanje zdravja in varnosti delavcev, ali da olajšujejo ali dopuščajo izvajanje kolektivnih pogodb ali sporazumov, sklenjenih med socialnimi partnerji, ki so ugodnejši za varovanje zdravja in varnosti delavcev.“
- 6 Člen 17 Direktive 2003/88 določa, da lahko države članice odstopajo od nekaterih določb te direktive. Vendar nikakor ne morejo odstopiti od člena 7 navedene direktive.

Nacionalna ureditev

- 7 Člen 106 zakona dežele Hessen o uradnikih (Hessisches Beamtenengesetz) določa, da imajo uradniki pravico do plačanega letnega dopusta.

8 Člen 50(1) tega zakona določa:

„Uradniki se upokojijo s koncem meseca, v katerem so dopolnili starost 65 let (starostna meja).“ Za uradnike poklicne gasilske službe velja namesto starostne meje 65 let starostna meja 60 let.

9 Na podlagi člena 21, točka 4, zakona o statusu uradnikov v deželah (Beamtenstatusgesetz) uradniško delovno razmerje preneha zaradi upokojitve.

10 Uredba dežele Hessen o dopustih (Hessische Urlaubsverordnung, v nadaljevanju: HUrlVO) določa začetek in konec referenčnega leta ter nastanek in prenehanje pravice do letnega dopusta.

11 Člen 8(1) HUrlVO določa:

„[...] Kadar uradniško delovno razmerje preneha zaradi dosega zakonske starostne meje, znaša pravica do dopusta šest dvanajstin dopusta, če uradniško delovno razmerje preneha v prvi polovici leta, in dvanajst dvanajstin, če uradniško delovno razmerje preneha v drugi polovici leta.“

12 Člen 9(2) HUrlVO z naslovom „Delitev in prenos letnega dopusta“ določa:

„Dopust naj bi se načeloma izkoriščal v letu dopusta. Dopust, ki se ni izkoristil v devetih mesecih po koncu leta dopusta, zapade.“

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

13 G. Neidel, rojen 2. avgusta 1949, se je leta 1970 zaposlil v službah Stadt Frankfurt am Main. Zaposlen je bil na delovnem mestu gasilca, nato je bil imenovan za poveljnika gasilske čete. Imel je položaj uradnika.

14 Od 12. junija 2007 G. Neidel zaradi bolezni ni bil zmožen za delo. Konec avgusta 2009 se je po dopolnjenem 60. letu upokojil, od takrat pa prejema pokojnino, ki znaša 2 463,24 EUR na mesec.

15 Glede na to, da redni tedenski delovni časa za gasilce, zaposlene pri Stadt Frankfurt am Main, odstopa od delovnega tedna petih dni, je imel G. Neidel v letih od 2007 do 2009 pravico do 26 dni dopusta v posameznem letu. Poleg tega je bil upravičen do izravnave, izračunane v urah, za praznike, ki so v zadevnem koledarskem letu nastopili na delovni dan.

16 Glede na to ureditev stranki v glavni stvari menita, da je imel G. Neidel leta 2007 pravico do skupno 31 dni dopusta, leta 2008 do 35 dni in leta 2009 do 34 dni. Od tega je tožeča stranka leta 2007 izkoristila samo 14 dni. Ostala ji je torej neizrabljena pravica do dopusta v obsegu 86 dni, kar ustreza znesku 16 821,60 EUR bruto.

17 Zahteva G. Neidela za plačilo denarnega nadomestila za neizrabljen letni dopust v tem znesku je bila z odločbo Stadt Frankfurt am Main zavrnjena, ker nemško uradniško pravo ne določa pravice do denarnega nadomestila za neizrabljen dopust. Stadt Frankfurt am Main meni, da se člen 7(2) Direktive 2003/88 ne uporablja za uradnike. Poleg tega trdi, da upokojitev ni zajeta s pojmom „prenehanje delovnega razmerja“ v smislu navedene določbe.

18 V teh okoliščinah je Verwaltungsgericht Frankfurt am Main, pri katerem je G. Neidel vložil tožbo zoper navedeno odločbo in ki je podvomilo o utemeljenosti razlage člena 7 Direktive 2003/88, ki jo je sprejelo Stadt Frankfurt am Main, prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

„1. Ali velja člen 7 Direktive 2003/88[...] tudi za delovna razmerja uradnikov?

2. Ali se člen 7(1) Direktive 2003/88[...] nanaša tudi na pravico do letnega dopusta oziroma dopusta, če nacionalno pravo določa takšno pravico za več kot štiri tedne?
3. Ali se člen 7(1) Direktive 2003/88[...] uporablja tudi za takšne pravice do odsotnosti z dela, ki se po nacionalnem pravu na podlagi neenakomerne razporeditve delovnega časa za izravnavo praznikov priznavajo poleg letnega dopusta oziroma dopusta?
4. Ali lahko upokojen uradnik pravico do nadomestila za dopust oziroma letni dopust neposredno opre na člen 7(2) Direktive 2003/88[...], če dela ni opravljal zaradi bolezni, zaradi česar dopusta ni mogel uveljavljati v obliki odsotnosti z dela?
5. Ali je s tako pravico do nadomestila vsaj delno v nasprotju v nacionalnem pravu določena predčasna zapadlost (izguba) pravice do dopusta?
6. Ali se obseg pravice do nadomestila iz člena 7(2) Direktive 2003/88 [...] nanaša samo na pravico do minimalnega dopusta štirih tednov, ki izhaja iz člena 7(1) te direktive, ali pa se pravica do nadomestila poleg tega nanaša tudi na pravico do dopusta, ki jo dodatno določa nacionalno pravo? Ali k tem dodatnim pravicam do dopusta spadajo tudi take, pri katerih je pravica do odsotnosti posledica zgolj posebne razporeditve delovnega časa?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo vprašanje

- 19 Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali se člen 7 Direktive 2003/88 uporablja za uradnika, ki opravlja poklic gasilca v običajnih razmerah.
- 20 V zvezi s tem je treba najprej opozoriti, da se v skladu s členom 1(3) Direktive 2003/88 v povezavi s členom 2 Direktive 89/391, na katerega se sklicuje, navedeni direktivi uporabljata za vse sektorje dejavnosti, tako javne kot zasebne, za spodbujanje izboljšav varnosti in zdravja delavcev pri delu ter ureditev nekaterih vidikov organizacije njihovega delovnega časa.
- 21 Tako je Sodišče razsodilo, da je treba področje uporabe Direktive 89/391 razumeti široko, tako da je treba izjeme od področja njene uporabe, določene v členu 2(2), prvi pododstavek, te direktive, razlagati ozko (glej v tem smislu zlasti sodbi z dne 3. oktobra 2000 v zadevi Simap, C-303/98, Recueil, str. I-7963, točki 34 in 35, in z dne 12. januarja 2006 v zadevi Komisija proti Španiji, C-132/04, točka 22). Navedene izjeme so bile namreč sprejete samo zato, da zagotavljajo dobro delovanje služb, nujno potrebnih za zaščito varnosti, zdravja ter javnega reda v primeru nevarnega dogodka izjemnih razsežnosti (sodba z dne 5. oktobra 2004 v združenih zadevah Pfeiffer in drugi, od C-397/01 do C-403/01, ZOdl., str. I-8835, točka 55, in sklep z dne 7. aprila 2011 v zadevi May, C-519/09, ZOdl., str. I-2761, točka 19).
- 22 Ker nobena od teh okoliščin ni upoštevana za položaj uradnika, kot je tožeča stranka v postopku v glavni stvari, dejavnost takega uradnika spada na področje uporabe Direktive 2003/88 (glej v tem smislu sklep z dne 14. julija 2005 v zadevi Personalrat der Feuerwehr Hamburg, C-52/04, ZOdl., str. I-7111, točke od 57 do 59).
- 23 Nato je treba opozoriti, da ima v skladu z ustaljeno sodno prakso pojem „delavec“ v smislu člena 45 PDEU avtonomen pomen in se ne sme razlagati ozko. Za „delavca“ je treba šteti vsako osebo, ki opravlja dejansko in resnično dejavnost, razen dejavnosti, ki imajo tako majhen obseg, da so samo obrobne in pomožne. Značilnost delovnega razmerja na podlagi te sodne prakse je, da oseba v določenem času v korist druge osebe in pod njenim vodstvom opravi storitve, za katere dobi plačilo (glej zlasti sodbe z dne 3. julija 1986 v zadevi Lawrie-Blum, 66/85, Recueil, str. 2121, točki 16 in 17; z dne 23. marca 2004 v zadevi Collins, C-138/02, Recueil, str. I-2703, točka 26, in z dne 7. septembra 2004 v zadevi Trojani, C-456/02, ZOdl., str. I-7573, točka 15).

- 24 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da predložitvena odločba ne vsebuje nobene navedbe, ki bi lahko vzbudila pomisleke o tem, ali je delovno razmerje med G. Neidelom in njegovim delodajalcem Stadt Frankfurt am Main imelo značilnosti delovnega razmerja, navedene v točki 23 te sodbe.
- 25 Nazadnje je treba pojasniti, da je Sodišče že razsodilo, da je ob neobstoju razlikovanja v določbi o izjemi iz člena 45(4) PDEU, ki se nanaša na zaposlovanje v državni upravi, brezpredmetno, ali je delavec zaposlen kot fizični delavec, zaposleni ali uradnik oziroma ali njegovo zaposlitev ureja javno ali zasebno pravo. Te pravne opredelitve se namreč lahko glede na nacionalne zakonodaje spreminjajo in ne morejo biti ustrezno merilo za razlago zahtev prava Unije (glej sodbo z dne 12. februarja 1974 v zadevi Sotgiu, 152/73, Recueil, str. 153, točka 5).
- 26 Glede na zgornje ugotovitve je treba na prvo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 7 Direktive 2003/88 razlagati tako, da se uporablja za uradnike, ki opravljajo poklic gasilca v običajnih razmerah.

Četrto vprašanje

- 27 Predložitveno sodišče s četrnim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 7(2) Direktive 2003/88 razlagati tako, da ima uradnik ob upokojitvi pravico do denarnega nadomestila za plačan letni dopust, ki ga ni izrabil, ker zaradi bolezni ni opravljal dela.
- 28 V zvezi s tem je treba spomniti, da ima vsak delavec – kot izhaja iz besedila člena 7(1) Direktive 2003/88, od te določbe pa ta direktiva ne dopušča izjem – pravico do plačanega letnega dopusta najmanj štirih tednov. To pravico do plačanega letnega dopusta, ki jo je treba v skladu z ustaljeno sodno prakso šteti za posebej pomembno načelo socialnega prava Unije, ima torej vsak delavec (glej sodbo z dne 20. januarja 2009 v združenih zadevah Schultz-Hoff in drugi, C-350/06 in C-520/06, ZOdl., str. I-179, točka 54). Kot je bilo pojasnjeno v odgovoru na prvo vprašanje, se ta pojem „delavec“ nanaša na uradnika, kot je tožeča stranka v postopku v glavni stvari.
- 29 Ko delovno razmerje preneha, dejansko ni več mogoče izrabiti plačanega letnega dopusta. Da bi se zato preprečila izključitev vsake možnosti, da bi delavec izkoristil to pravico, čeprav v denarni obliki, člen 7(2) Direktive 2003/88 določa, da ima delavec pravico do denarnega nadomestila (zgoraj navedena sodba Schultz-Hoff in drugi, točka 56).
- 30 Sodišče je tako menilo, da je treba člen 7(2) Direktive 2003/88 razlagati tako, da nasprotuje nacionalnim določbam ali praksam, ki določajo, da se ob prenehanju delovnega razmerja ne plača nobeno denarno nadomestilo za neizrabljen plačan letni dopust delavcu, ki je bil na bolniškem dopustu celotno referenčno obdobje in/ali obdobje za prenos ali del tega obdobja, zaradi česar ni mogel uresničiti pravice do plačanega letnega dopusta (sodba Schultz-Hoff in drugi, točka 62).
- 31 V obravnavanem primeru uradniku z upokojitvijo delovno razmerje preneha, nacionalno pravo pa določa tudi, kot je bilo pojasnjeno v točki 9 te sodbe, da mu preneha funkcija uradnika.
- 32 Na četrto vprašanje je zato treba odgovoriti, da je treba člen 7(2) Direktive 2003/88 razlagati tako, da ima uradnik ob upokojitvi pravico do denarnega nadomestila za plačan letni dopust, ki ga ni izrabil, ker zaradi bolezni ni opravljal dela.

Drugo, tretje in šesto vprašanje

- 33 Predložitveno sodišče s temi vprašanji, ki jih je treba obravnavati skupaj, v bistvu sprašuje, ali je treba člen 7 Direktive 2003/88 razlagati tako, da nasprotuje določbam nacionalnega prava, ki uradniku poleg pravice do plačanega letnega dopusta v minimalnem trajanju štirih tednov dajejo dodatne pravice do plačanega dopusta, ne da bi bilo predvideno plačilo denarnega nadomestila, kadar uradnik, ki se upokojuje, teh dodatnih pravic ni mogel izkoristiti, ker zaradi bolezni ni opravljal dela.

- 34 V zvezi s tem je treba spomniti, da je Sodišče razsodilo, da Direktiva 2003/88 ne nasprotuje določbam nacionalnega prava, ki določajo pravico do plačanega letnega dopusta, ki traja več kot štiri tedne in je dodeljena pod pogoji za pridobitev in dodelitev, ki so določeni s to določbo nacionalnega prava (sodba z dne 24. januarja 2012 v zadevi Dominguez, C-282/10, točka 47).
- 35 Iz besedila členov 1(1) in (2)(a), 7(1) in 15 Direktive 2003/88 je namreč jasno razvidno, da je njen cilj zgolj določitev minimalnih varnostnih in zdravstvenih standardov pri organizaciji delovnega časa, ne vpliva pa na pravico držav članic, da uporabljajo določbe nacionalnega prava, ki so ugodnejše za varovanje delavcev (zgoraj navedena sodba Dominguez, točka 48).
- 36 Glede na to, da torej države članice lahko glede na vzrok odsotnosti delavca na bolniškem dopustu določijo plačani letni dopust v trajanju štirih tednov, kar je zagotovljeno z Direktivo 2003/88, ali več (zgoraj navedena sodba Dominguez, točka 50), se morajo po eni strani odločiti, ali bodo uradnikom poleg pravice do plačanega letnega dopusta v minimalnem trajanju štirih tednov podelile dodatne pravice do plačanega dopusta in ali bodo za uradnika, ki se upokojuje, določile pravico do denarnega nadomestila, če ta teh dodatnih pravic ni mogel izkoristiti, ker zaradi bolezni ni opravljal dela, po drugi strani pa določiti pogoje za to dodelitev.
- 37 Torej je treba na drugo, tretje in šesto vprašanje odgovoriti, da je treba člen 7 Direktive 2003/88 razlagati tako, da ne nasprotuje določbam nacionalnega prava, ki uradniku poleg pravice do plačanega letnega dopusta v minimalnem trajanju štirih tednov dajejo dodatne pravice do plačanega dopusta, ne da bi bilo predvideno plačilo denarnega nadomestila, kadar uradnik, ki se upokojuje, teh dodatnih pravic ni mogel izkoristiti, ker zaradi bolezni ni opravljal dela.

Peto vprašanje

- 38 Predložitveno sodišče s petim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali člen 7(2) Direktive 2003/88 nasprotuje določbi nacionalnega prava, ki pravico uradnika, ki se upokojuje, do kopičenja denarnih nadomestil za plačane letne dopuste, ki jih ni mogel izrabiti zaradi nezmožnosti za delo, omejuje z obdobjem prenosa devetih mesecev, po poteku katerega pravica do plačanega letnega dopusta ugasne.
- 39 V zvezi s tem je najprej treba ugotoviti, da je Sodišče v sodbi z dne 22. novembra 2001 v zadevi KHS (C-214/10, ZOdl., str. I-11757, točka 35) menilo, da je treba glede obdobja prenosa, po poteku katerega lahko pravica do plačanega letnega dopusta v primeru kopičenja pravic do plačanega letnega dopusta med obdobjem nezmožnosti za delo ugasne, glede na člen 7 Direktive 2003/88 preučiti, ali je mogoče navedeno obdobje razumno opredeliti kot obdobje, po poteku katerega plačani letni dopust nima več pozitivnega učinka za delavca kot čas za počitek.
- 40 V tem okviru je Sodišče opozorilo, da pravica do plačanega letnega dopusta kot načelo socialnega prava Unije ni le posebej pomembna, ampak je tudi izrecno določena v členu 31(2) Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, ki ji je s členom 6(1) PEU priznana enaka pravna veljavnost, kakor jo imata Pogodbi (zgoraj navedena sodba KHS, točka 37).
- 41 Iz tega izhaja, da je treba pri vsakem obdobju prenosa upoštevati specifične okoliščine, v katerih je delavec, ki več zaporednih referenčnih obdobj ni zmožen za delo, da bi bila z njim spoštovana ta pravica, katere cilj je varstvo delavca. Tako mora navedeno obdobje zlasti zagotavljati delavcu možnost, da ima po potrebi obdobja počitka, ki jih je mogoče razporediti in načrtovati ter ki so na voljo v daljšem obdobju, in bistveno presegati čas trajanja referenčnega obdobja, za katerega je določeno (zgoraj navedena sodba KHS, točka 38).
- 42 V zadevi v glavni stvari pa je obdobje prenosa, določeno v členu 9(2) HurlVO, devet mesecev, in je krajše od referenčnega obdobja, na katero se nanaša.
- 43 Glede na zgoraj navedeno je treba na peto vprašanje odgovoriti, da je treba člen 7(2) Direktive 2003/88 razlagati tako, da nasprotuje določbi nacionalnega prava, ki pravico uradnika, ki se upokojuje, do kopičenja nadomestil za plačane letne dopuste, ki jih ni mogel izrabiti zaradi nezmožnosti za delo, omejuje z obdobjem prenosa devetih mesecev, po poteku katerega pravica do plačanega letnega dopusta ugasne.

Stroški

- 44 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (peti senat) razsodilo:

1. Člen 7 Direktive 2003/88/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. novembra 2003 o določenih vidikih organizacije delovnega časa je treba razlagati tako, da se uporablja za uradnike, ki opravljajo poklic gasilca v običajnih razmerah.
2. Člen 7(2) Direktive 2003/88 je treba razlagati tako, da ima uradnik ob upokojitvi pravico do denarnega nadomestila za plačan letni dopust, ki ga ni izrabil, ker zaradi bolezni ni opravljal dela.
3. Člen 7 Direktive 2003/88 je treba razlagati tako, da ne nasprotuje določbam nacionalnega prava, ki uradniku poleg pravice do plačanega letnega dopusta v minimalnem trajanju štirih tednov dajejo dodatne pravice do plačanega dopusta, ne da bi bilo predvideno plačilo denarnega nadomestila, kadar uradnik, ki se upokojuje, teh dodatnih pravic ni mogel izkoristiti, ker zaradi bolezni ni opravljal dela.
4. Člen 7(2) Direktive 2003/88 je treba razlagati tako, da nasprotuje določbi nacionalnega prava, ki pravico uradnika, ki se upokojuje, do kopičenja nadomestil za plačane letne dopuste, ki jih ni mogel izrabiti zaradi nezmožnosti za delo, omejuje z obdobjem prenosa devetih mesecev, po poteku katerega pravica do plačanega letnega dopusta ugasne.

Podpisi